

ET

ET

ET

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel, 16.12.2008
KOM(2008) 868 lõplik

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**Uute töökohtade jaoks uued oskused
Tööturu vajaduste ja vajaminevate oskuste prognoosimine ja ühitamine**

{SEK(2008) 3058}

SISUKORD

1.	Uued oskused: võimalus valida suurema hulga ja paremate töökohtade vahel	3
1.1.	<i>Oskustega seotud probleemi lahendamine</i>	3
1.2.	<i>Kutseoskuste täiendamine kõikidel tasanditel ja töölase konkurentsivõime edendamine</i>	3
1.3.	Oskuste ja tööturu vajaduste ühitamine	4
1.4.	<i>Euroopa Liidu suutlikkuse parandamine oskuste hindamise, prognoosimise ja vajadustega vastavusse viimise suhtes</i>	5
2.	Esimene hinnang vajaminevate oskuste ja tööturu vajaduste kohta aastani 2020	6
2.1.	<i>Pikaajalise iseloomuga suundumused töökohtade loomisel ja tööjõu pakkumisel</i>	6
2.1.1.	Laienev tööturg, kus üha enam domineerib teenusesektor	6
2.1.2.	Tööjõupuuduse oht ja vajadus suurendada tööhõive määra	7
2.2.	<i>Vajaminevate oskuste ja ametikohtadega seotud suundumused</i>	7
2.2.1.	Suuremad nõudmised oskuste suhtes kõigil ametikohtadel	7
2.2.2.	Palju uusi kõrget oskustaset nõudvaid töökohti ja tööturu polariseerumise oht	8
3.	Prognoosimine ja ühitamine: Uute töökohtade jaoks uued oskused	11
3.1.	<i>Tegelemine oskuste mittevastavusega</i>	11
3.2.	<i>Liidu prognoosimissuutlikkuse suurendamine</i>	12
3.3.	<i>Rahvusvahelise koostöö edendamine</i>	13
3.4.	<i>Ühenduse vahendite mobiliseerimine</i>	14

1. UUED OSKUSED: VÕIMALUS VALIDA SUUREMA HULGA JA PAREMATE TÖÖKOHTADE VAHEL

1.1. Oskustega seotud probleemi lahendamine

Karm finantskriis muudab maailmamajanduse tuleviku senisest veelgi ettearvamatumaks, aga kui soovitakse, et Euroopa majandus toibuks, on vaja edendada inimkapitali ja tööalast konkurentsivõimet kutseoskuste täiendamise teel. Ent kutseoskuste täiendamisest üksi ei piisa: täpselt sama tähtis on tagada pakutavate kutseoskuste ja tööturu vajaduste parem ühitamine.

Komisjon käivitas olulise Euroopa algatuse tööhõive toetamiseks, mis on osa komisjoni esitatud Euroopa majanduse taastamise kavast¹ ning mille eesmärk on leevendada kriisi vahetut mõju ja aidata kaasa majanduskasvu taastumisele. Nimetatud algatusega püütakse inimeste aktiveerimiseks, ümberõppeks ja kutseoskuste täiendamiseks võetavate meetmete kaudu edendada tööhõivet ja aidata koondatud töötajatel tööturule naasta.

Kutseoskuste täiendamine on tähtis tegur Euroopa majanduse lähiajalise elavdamise seisukohast; pikemas perspektiivis on sellel oluline mõju majanduskasvule ja tootlikkusele, töökohtadele ja võimele muutustega kohaneda, samuti võrdsete võimaluste tagamisele, soolisele võrdõiglikkusele ja sotsiaalsele ühtekuuluvusele.

Kogu Euroopas pakub suuri võimalusi jätkusuutlike töökohtade loomiseks üleminek vähem süsihappegaasi heiteid tekitavale majandusele ning teadmispõhise majanduse tähtsuse kasv, eelkõige side- ja infotehnoloogia ja nanotehnoloogia levik. Ka üleilmastumine, elanikkonna vananemine, linnastumine ja sotsiaalstruktuuride areng eeldavad kiiremaid muutusi tööturu ja vajaminevate oskuste valdkonnas. Uute kutseoskuste ja pädevuste arendamine – et täiel määral rakendada majanduse elavdamise potentsiaali – on esmajärguline ülesanne, millega seisavad silmitsi nii ELi kui ka riiklikud ametiasutused, aga ka haridus- ja koolitusasutused, äriühingud, töötajad ja üliõpilased.

Elanike kutseoskuste profiili ja tööhõive sektorilise jaotuse poolest on olukord liikmesriigiti ja piirkonniti väga erinev. Seire, hindamise ja prognoosimise parandamine ning kutseoskuste parem vastavus tööturu vajadustele on oluline nii selleks, et leevendada majanduskriisi mõju tööhõivele kui ka selleks, et parandada ELi tööjõu tööhõivealaseid väljavaateid pikaajalises perspektiivis.

1.2. Kutseoskuste täiendamine kõikidel tasanditel ja tööalase konkurentsivõime edendamine

Kutseoskuste täiendamine on oluline võrdsete võimaluste tagamise seisukohast, sest madala kvalifikatsiooniga töötajad on tööturul kõige haavatavamad ja võivad majanduskriisi tingimustes esimesena löögi alla sattuda. Kutseoskuste täiendamine ei ole üksnes kõrgtehnoloogilistel töökohtadel töötavate kõrge kvalifikatsiooniga töötajate jaoks mõeldud luksus: seda vajavad kõik. Elukestvas õppes osalemise tõenäosus on madala kutsealase kvalifikatsiooniga täiskasvanute puhul seitse korda

¹ Komisjoni teatis KOM (2008)800.

väiksem kui kõrge haridustasemega inimeste puhul; liiga vähe tähelepanu on pööratud vananeva tööjõu kutseoskuste parandamisele ja kohandamisele. Liikmesriikide haridus-, koolitus- ja tööhõivepoliitika peab keskenduma oskuste parandamisele ja kohandamisele ning paremate õppimisvõimaluste pakkumisele kõikidel tasanditel, et kujuneks kõrge kvalifikatsiooniga tööjõud, mis vastab majanduse vajadustele. Ka ettevõtjad on ülimalt huvitatud inimkapitali investeerimisest ja oma inimressursi paremast juhtimisest. Uute vajaminevate oskuste probleemi lahendamisel on oluline roll ka soolisel võrdõiguslikkusel.

ELi haridus- ja koolitussüsteemide võrdsuse ja tõhususe parandamine on olulise tähtsusega, et vältida inim- ja finantsressursside raiskamist, suurendada tööalast konkurentsivõimet ja vähendada ebavõrdsust². Kuigi kutseoskuste täiendamine nõuab otseseid kulutusi ja seda tuleb vaadelda finantsilise jätkusuutlikkuse seisukohast, peaks keskpikas ja pikaajalises perspektiivis saavutatav isiklik, rahaline ja sotsiaalne kasu esialgsed kulud üles kaaluma. Kvalifitseeritud tööjõud ei aita üksnes tootlikkust tõsta: investeerimine hästtoimivatesse elukestva õppe süsteemidesse võib üldjoontes korvata majandusliku kulu, mis on tingitud puudulikest ja lünklikest oskustest. Kuigi majanduslangus paneb nii riiklikud kui erakulutused suurema surve alla, oleks praegu vae vähendada investeringuid, mis on suunatud haridust, kutseoskusi või alalist tööhõivet edendavatesse meetmetesse.

Haridus- ja koolitussüsteemid peavad tootma uusi oskusi, vastama uute loodavate töökohtadega seotud ootustele ning parandama juba töötavate täiskasvanute kohanemisvõimet ja tööalast konkurentsivõimet. Kõigile heatasemelise alus- ja alghariduse tagamine, haridustaseme tõstmine ja kooli poolelajutamise vastu võitlemine on olulised tegurid, mis aitavad inimestel omandada vajalikud pädevused, sealhulgas põhioskused ja teadmised, mis annavad eelduse oskuste edaspidiseks täiendamiseks³.

1.3. Oskuste ja tööturu vajaduste ühitamine

Kasvava tööpuudusega võitlemiseks tuleb viia kutseoskused vajadustega paremasse vastavusse. Oskuste mittevastavus tööturu vajadustele on üha suurem probleem enamikus liikmesriikides. Puuduliku teabe ja struktuurilise jäikuse tõttu ei ole töötajatel ja ettevõtjatel õigetes valdkondades õige tasemega oskusi, see aga kahjustab konkurentsivõimet, eriti väiksemate ettevõtete puhul. ELi kõrgkoolide ja koolitussüsteemide pakutav oskuste kogum ei toeta piisaval määral suuresti innovaativusele suunatud majandust. Samuti on noorte naiste ja meeste haridus- ja kutsealased valikud endiselt liiga palju mõjutatud traditsioonilisest sugudevahelisest tööjaotusest. Soolise tasakaalu parandamine sektorite ja ametite lõikes võib aidata osaliselt lahendada vajalike oskustega tööjõu nappuse probleemi tulevikus, näiteks tehniliste ja juhtivate ametikohtade puhul⁴.

² Komisjoni teatis „Haridus- ja koolitussüsteemide tõhusus ning võrdsed võimalused” KOM (2006)481, 8.9.2006.

³ „Üleeuroopalised suunised võtmepädevuste kohta elukestvas õppes”, Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus 2006/962/EÜ, 18.12.2006.

⁴ Komisjoni aruanne meeste ja naiste võrdõiguslikkuse kohta 2009, ilmunud. Komisjoni teatis „Noorte hariduses, tööhõives ja ühiskonnas osalemise edendamine” KOM(2007) 498, 4.9.2007.

Kui kaotada tõkkes, sealhulgas haldustakistused, mis piiravad töötajate vaba liikumist ELis, ning kui tööturu suundumuste ja vajaminevate oskuste kohta esitada selgemat teavet, aitab see edendada kutsealast, sektorilist ja geograafilist liikuvust ning võimaldab inimeste oskusi paremini ühitada vabade töökohtadega. Liikvuserioodid hariduse omandamise ja koolituse saamise ajal (näiteks Erasmus ja Leonardo programmide kaudu) muudavad inimesed avatumaks ka tööalase liikuvuse suhtes. Tulemuslikumad ja paremini korraldatud töötamisviisid nõuavad tegevuse ladusamat kooskõlastamist erinevate poliitikavaldkondade ja tööturu asutuste vahel, eelkõige riiklike tööhõiveametite ja sotsiaalkindlussüsteemide vahel.

Komisjon ja Euroopa sisserände- ja varjupaigapakt juhivad tähelepanu, et kolmandate riikide töötajate töölevõtmine ja geograafiline liikuvus võib aidata vähendada oskuste mittevastavuse probleemi ning tagab selliste töötajate oskuste optimaalse kasutamise⁵. Sisserändajate ja nende järeltulijate edukas integratsioon on ELi liikmesriikide majanduse ja ühiskonna seisukohast kriitilise tähtsusega.

1.4. Euroopa Liidu suutlikkuse parandamine oskuste hindamise, prognoosimise ja vajadustega vastavusse viimise suhtes

Tööturu ja vajaminevate oskuste seiret ja prognoosimist on vaja parandada, et aidata inimestel tööturule naasta, hõlbustada oskuste vastavusse viimist vabade töökohtadega ning suunata oskuste arendamist nii, et paraneksid pikemaajalise töö leidmise väljavaated. Liikmesriikide ja liidu suutlikkuse oluline parandamine tulevikus vajaminevate oskuste ja tööturu vajaduste prognoosimisel ja ühitamisel on tulemusliku tööhõive-, haridus- ja koolituspoliitika väljatöötamise ning õigete isiklike karjäärivalikute eeltingimus. Parem suutlikkus võib etendada olulist rolli majanduskasvu ja tööhõive suurendamise strateegiasse integreeritud turvalise paindlikkuse põhimõtete edukuse tagamisel, nagu on rõhutatud ELi turvalise paindlikkuse missiooni aruandes⁶.

Euroopa Ülemkogu rõhutas 2008. aasta märtsis, et investeerimine inimestesse koos tööturu moderniseerimisega on üks neljast Lissaboni strateegia prioriteetsest valdkonnast ja kutsus komisjoni üles esitama põhjalikku hinnangut Euroopas tulevikus (kuni aastani 2020) vajaminevate oskuste kohta, võttes arvesse tehnoloogiliste muutuste ja elanikkonna vananemise mõju, ning soovutama meetmeid tulevaste vajaduste prognoosimiseks.

Vastusena Euroopa Ülemkogu üleskutsele, esitatakse käesoleva teatise 2. punktis esimene hinnang tulevikus (kuni aastani 2020) vajaminevate oskuste kohta. Ent selline analüüs ei või jääda ühekordseks ettevõtmiseks. Sellele peab järgnema pidev strateegiline tegevus, sest uued sektorid suurendavad oma potentsiaali majanduskasvu ja töökohtade loomise suhtes ning hinnanguid tuleb regulaarselt ajakohastada, et uut arengut arvesse võtta.

Sel eesmärgil on 3. punktis soovitatud viise, kuidas järk-järgult suutlikkust parandada, ning oskuste ja tööturu vajaduste hindamine on asetatud ELi majanduskasvu ja tööhõive strateegia raamistikku. Lisaks nimetatud algatusele

⁵ Komisjoni teatis „Euroopa ühine sisserändepoliitika”, KOM(2008)359, 17.6.2008.

⁶ Komisjoni teatis „Paindlikkuse ja turvalisuse ühiste põhimõtete poole”, KOM(2007)359, 27.6.2007. Turvalise paindlikkuse missiooni aruanne nõukogule, detsember 2008.

soovitab komisjon ka ajakohastatud strateegilist raamistikku haridus- ja koolitusala koostöö kohta Euroopas, et aidata liikmesriikidel tõsta oskuste taset elukestva õppe kaudu.

2. ESIMENE HINNANG VAJAMINEVATE OSKUSTE JA TÖÖTURU VAJADUSTE KOHTA AASTANI 2020

2008. aasta teise poole ettenägematu finantskriis näitab ilmekalt igasuguse ennustamise piiratust. Paljusid oskusi ja töökohti, mis 2020. aastaks on muutunud tavaliseks (näiteks keskkonnasäästlike tehnoloogiate kasutamises toimunud muudatuste tagajärjel), ei oska me praegu isegi ette kujutada. Kuigi prognoosimine ei anna täpset tulevikupilti, võimaldab see siiski näha üldisi suundumusi ja toob esile poliitilist reageerimist vajavad teemad⁷.

Komisjoni hinnangust tuleneb kolm järeldust. Esiteks: keskpikas ja pikaajalises perspektiivis on Euroopas suur tööhõive loomise potentsiaal (seda nii uute töökohtade loomise kui ka vabanevate töökohtade kaudu). Teiseks: oskuste, pädevuste ja kvalifikatsiooniga seotud nõuded suurenevad märkimisväärselt iga liiki ja iga taseme ametikohtade puhul. Kolmandaks: on vaja tagada parem pikaajaline vastavus pakutavate oskuste ja tööturu nõudluse vahel.

Käesolev esimene hinnang põhineb suuresti tulevikus vajaminevaid oskusi käsitleval keerukal prognoosil, mille koostas 2008. aasta juunis Euroopa Kutseõppe Arenduskeskus (Cedefop)⁸. Üksikasjad, meetodika ja liikmesriikide prognooside kirjeldus on esitatud käesolevale teatisele lisatud komisjoni personali töödokumendis.

2.1. Pikaajalise iseloomuga suundumused töökohtade loomisel ja tööjõu pakkumisel

2.1.1. Laienev tööturg, kus üha enam domineerib teenusesektor

Cedefopi analüüsis on väidetud, et ajavahemikul 2006–2020 võib EL 25-s⁹ täitmist oodata ligikaudu 100 miljonit töökohta. Lisaks 19,6 miljonile uuele töökohale võib saadaval olla veel 80,4 miljonit vabanenud töökohta, mis jäävad tühjaks töötajate pensionile mineku või muul põhjusel tööturult lahkumise tõttu.

On tõenäoline, et vaatamata viimase aja majanduslikule surutisele jätkub aeglane ent kindel muutus ELi tööhõive sektorilises jaotuses, mis seisneb selles, et suundutakse põllumajandusest ja traditsioonilisest töötlevast tööstusest teenindusse. Eelduste kohaselt moodustavad teenusesektori töökohad aastal 2020 kolm neljandikku kõigist töökohtadest.

Töökohtade loomine teenusesektoris on aastani 2020 ulatusliku iseloomuga, eriti äriteenuste valdkonnas. Primaarsektorist võib kaduda 2,9 miljonit töökohta, kuid ehitussektor peaks stabiliseeruma. Töötlevas töötuses arvatakse kaduvat 800 000 töökohta, kuigi inseneritöö valdkonnas tekib töökohti juurde; arvestades suurt

⁷ Prognoosimise piiratuse ja meetodika kohta vt komisjoni personali töödokumenti.

⁸ Cedefop, *Skill Needs in Europe. Focus on 2020*, Luxembourg, 2008.

⁹ Käesolev esialgne hinnang ei hõlma Bulgaariat ja Rumeeniat. Nemad lisatakse prognooside esimesel ajakohastamisel.

nõudlust tööturult lahkunud töötajate asendamise järele, peaks töötlevas tööstuses olema siiski märkimisväärne hulk vabu töökohti ning seega peaks see jääma ELi majanduse tähtsaimaks sektoriks.

Lühiajalises perspektiivis on võimalik esitada üksikasjalikum prognoos teeninduses valitsevate suundumuse kohta. Ootuste kohaselt pakuvad aastani 2015 parimaid töökohtade loomise võimalusi äriteenused (näiteks IT-teenused, kindlustus ja konsultatsioon), tervishoid ja sotsiaaltöö, turustus, isikuteenused, hotellid ja toitlustus ning vähemal määral hariduse valdkond (joonis 1). Võib juhtuda, et äriteenuseid ja muid sektoreid käsitlevaid prognoose on vaja muuta, võttes arvesse finantskriisi mõjusid.

Tööhõivet mõjutab oluliselt ka üleminek vähem süsihappegaasi heiteid tekitavale majandusele, eelkõige energia, veevarustuse, jäätmekäitluse, ehituse, transpordi, tööstuse, põllumajanduse ja metsanduse valdkonnas. Rahvusvahelise tööorganisatsiooni andmete kohaselt peaks ökoloogiliste teenuste ja toodete ülemaailmne turg kasvama aastaks 2020 kahekordseks, ulatudes 2740 miljardi dollarini¹⁰.

2.1.2. Tööjõupuuduse oht ja vajadus suurendada tööhõive määra

Demograafilistel suundumustel on suur mõju tööjõu pakkumisele, kuigi mitme aasta vältel korvab seda mõju osaliselt aktiivsuse määra tõus¹¹. Eurostati hinnangute kohaselt jõuab ELi tööealise elanikkonna (15–64aastased) arvukus tippu 2012. aastal ning hakkab seejärel langema, sest „beebibuumi” vanuserühm jääb pensionile. Kui arvestada, et naiste ja eakamate töötajate osalus tööturul jätkuvalt kasvab, peaks aastani 2020 tegelik tööjõud aeglaselt suurenema; seejärel aga saab „vananemise mõju” suurematest osalusmääradest võitu ning toob kaasa ELi üldise tööjõu pakkumise vähese ent pideva languse; liikmesriigiti on see mõju erinev.

Sisserändevood võivad sündimuse vähenemist mõnevõrra korvata, kuid demograafilise puudujäägi probleemi nad lahendada ei suuda – eelkõige seetõttu, et ajapikku on sisserännanutel tavaks omaks võtta asukohamaa demograafiline mudel. On tõenäoline, et ELi tööturu kvalitatiivseid puudusi võimendab kvantitatiivne puudujääk: seepärast on eriti tähtis ühitada pakutavad oskused tööturu vajadustega, et kasutada inimkapitali efektiivselt.

2.2. Vajaminevate oskuste ja ametikohtadega seotud suundumused

2.2.1. Suuremad nõudmised oskuste suhtes kõigil ametikohtadel

Mitmed vastastikusel seoses tegurid suurendavad vajadust paremate ja kohandatavamate oskuste järele: üleilmastumine ja rahvusvahelise kaubanduse kasv, üleminek vähem süsihappegaasi heiteid tekitavale majandusele, uute tehnoloogiate (eelkõige info- ja sidetehnoloogia) kasutuselevõtt ning muutused töökorralduses, mis samal ajal on ise osaliselt tehnoloogiliste muutuste ja oskuste täiendamise tagajärg¹².

¹⁰ ILO, *Green jobs. Facts and figures*, 2008.

¹¹ Vt Komisjoni esimene demograafiaaruanne SEK(2007)638, 11.5.2007.

¹² Komisjoni personali töödokument, lk 18.

Järgmisel kümnendil tekib kasvav nõudlus kõrge kvalifikatsiooniga ja kohanemisvõimelise tööjõu järele ning töökohad muutuvad üha enam oskustest sõltuvaks. Kui vaadata, millist haridustaset nõutakse, siis paistab, et oskuste suhtes esitatavad nõudmised on üldiselt kasvamas, kuigi haridustasemega seotud nõudmised on oskuste taseme suhtes üsna ebamäärane näitaja.

EL 25-s oodatakse ajavahemikul 2006–2020 kõrget haridustaset eeldavate töökohtade osakaalu üldist suurenemist 25,1 %-lt 31,3 %-ni; pisut peaks kasvama ka keskmist kvalifikatsiooni nõudvate töökohtade määr: 48,3 %-lt 50,1 %-ni. Kokku teeks see vastavalt 38,8 ja 52,4 miljonit kõrg- ja kesktaseme kvalifikatsiooni eeldavat töökohta. Samal ajal kahaneb madala haridustasemega seotud töökohtade osa 26,2%-lt 18,5%-le, vaatamata 10 miljoni vaba töökoha olemasolule (joonis 2).

Enamik mittefüüsilise tööga seotud ametikohtadest nõuab kõrge kvalifikatsiooniga töötajaid; keskmise haridustasemega töötajad hakkavad üha enam täitma oskusi nõudvaid ametikohti. Arvestades, et üldine haridustase kasvab tööturu muutustest kiiremini, täidavad madala haridustasemega töötajad üksnes poole elementaarseid oskusi eeldavatest ametikohtadest (joonis 3).

Teenusesektoris võib selgesti täheldada suundumust nõutud oskuste üldise laienemise poole kõigi tasandite ametikohtade puhul, mis on seotud nn mitterutiinsete ülesannetega. Näiteks info- ja sidetehnoloogia spetsialistid peavad arendama turustus- või juhtimisoskusi, teenindajad jälle tarbijale suunatud oskusi ja digitaalset kirjaoskust. Paljudes teadmismahukates sektorites nõutakse nii juhtimisoskust kui ka teadusalast pädevust. Sotsiaalhoolduse ja hariduse valdkonnas on vaja täiendada oskusi, mille abil parandada teenuste kvaliteeti.

See näitab, et tööandja vajab üha enam töötajaid, kellel on transversaalsed põhioskused, s.t näiteks probleemide lahendamise oskus, analüüsivõime, enesejuhtimise- ja kommunikatsioonioskused, keeleoskus ja muud „mitterutiinised” oskused.

2.2.2. *Palju uusi kõrget oskustaset nõudvaid töökohti ja tööturu polariseerumise oht*

Töökohtade netokasvu käsitlevad hinnangud näitavad töökohtade polariseerumist ametite lõikes, sealjuures tugevat kallet kõrget oskustaset nõudvate töökohtade suunas. On võimalik, et aastaks 2020 on EL 25-s loodud 17,7 uut töökohta selliste kõrget oskustaset nõudvate mittefüüsilise tööga seotud ametikohtade täitmiseks nagu haldus-, turustus-, logistika- ja müügiühid, IT-süsteemide administraatorid, koolitus- ja tehnikaspetsialistid. Samal ajal näitab prognoos mõningate oskusi nõudvate ametite puhul vähest või sootuks negatiivset töökohtade loomise tõenäosust, kuid ka märkimisväärset netokasvu (5 miljonit) elementaarset oskustaset eeldavate töökohtade puhul, eeskätt teenusesektoris (näiteks turvatöötajad, koduabilised, kassiihid või puhastusteenindajad (joonis 4).

Uued tehnoloogiad ja muutused töökorralduses toovad enamasti kaasa olulise töökohtade hulga suurenemise töökohtade skaala mõlemas otsas (eriti ülaosas). Uued tehnoloogiad ei täida kõrget oskustaset nõudvatele ametikohtadele omaseid „mitterutiinseid” ülesandeid (näiteks kognitiivsed ja kommunikatiivsed ülesanded) ega asenda ka madalat oskustaset eeldavaid töökohti, eelkõige teenusesektoris (näiteks hooldusteenused, veoauto juhtimine). Keskmist oskustaset eeldavad

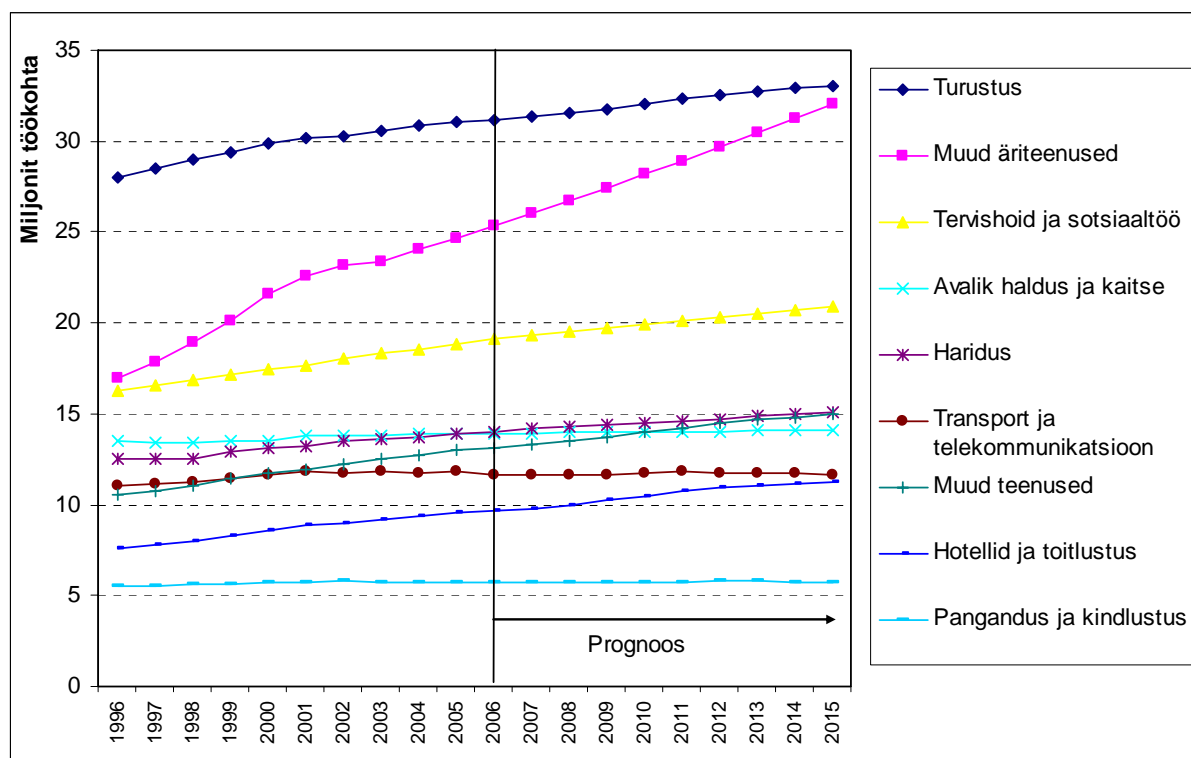
rutiinsed ülesanded ja korduvad tööoperatsioonid võib aga automatiseerida või arvutistada või tellida väljastpoolt.

Teatavates liikmesriikides on selline polariseerumine märgatav. See nähtus ei ole siiski selgepiiriline ja töökohtade netokasvu polariseerumistendentsi peaks tasakaalustama suur nõudlus keskmise oskustasemega töötajate järele, kes asuvad täitma tööturult lahkunud isikute töökohti, kuigi ka sellise asendusnõudluse puhul võib täheldada suundumust, et oskuste suhtes esitatakse suuremaid nõudmisi.

Sellised nihked tööturu nõudluse poolel on juba tekitanud muret töötasu ebavõrdsuse suhtes töökohtade lõikes. Töötulu jaotust ELis iseloomustab alates 1980. aastast suundumus, kus kõrget oskustaset nõudvate ametikohtade töötasu kasvab, madalat oskustaset eeldavate ametikohtade puhul aga langeb, ning samal ajal läheneb vastastikku madala ja keskmise oskustasemega ametikohtade töötasu suurus¹³.

Teenusesektori madala oskustaseme töökohad nõuavad järjest keerukamate mitterutiinsete ülesannete täitmist, kuid töötasude struktuuris jääb nendel töökohtadel nõutavate uute oskuste ja pädevuste eest ettenähtud raha endiselt väikseks. See on seotud ka soolise ebavõrdsuse küsimusega, sest teenusesektoris töötab ebaproportsionaalselt palju naisi ja suur osa neist on sisserändajad¹⁴.

Joonis 1. Töehõivemäärade suundumused teenusesektoris aastani 2015, EL 25

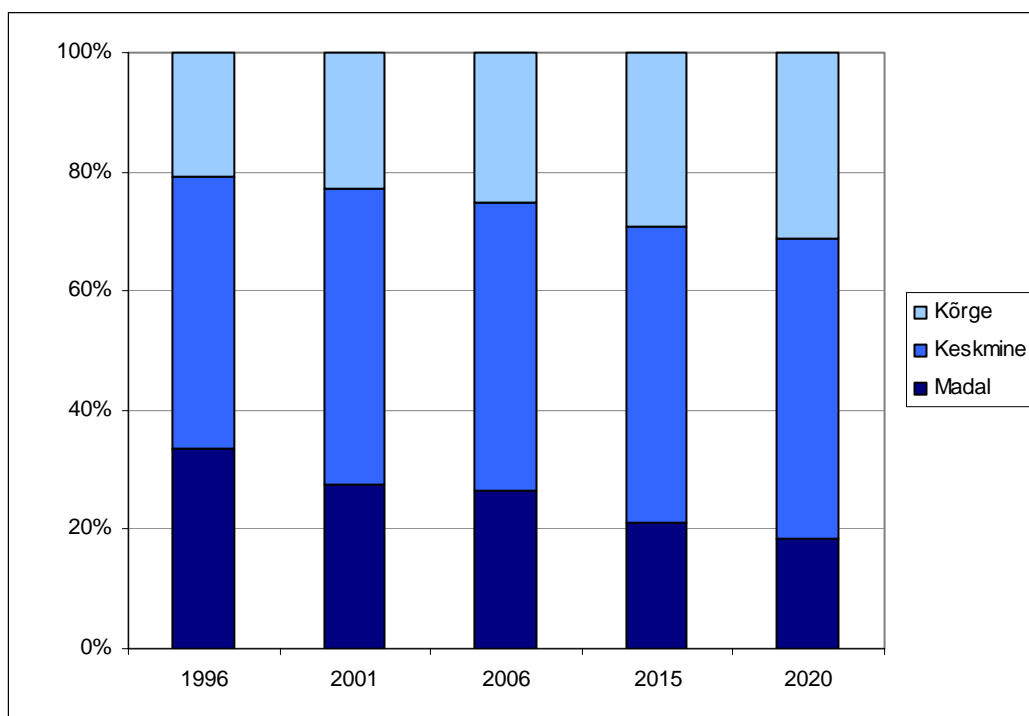

Allikas: Cedefop, 2008

¹³ Komisjoni personali töödokument, lk 30.

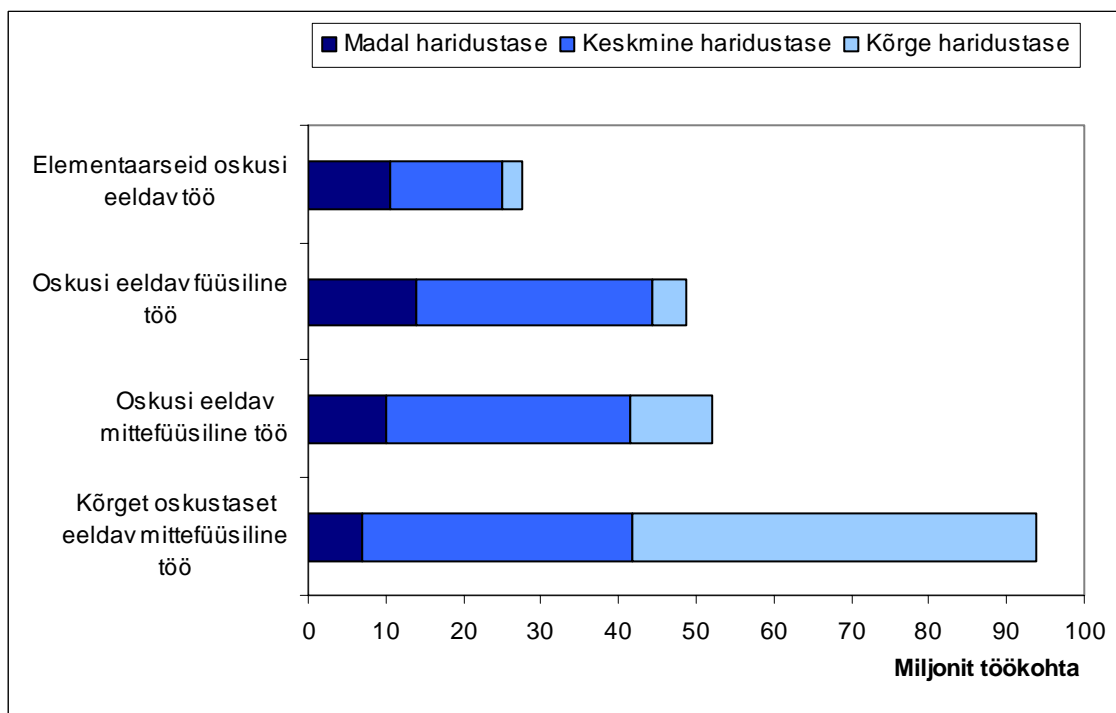
¹⁴ Komisjoni personali töödokument, lk 31.

Joonis 2. Varasem ja tulevane töökohtade struktuur vastavalt haridustasemele, EL 25

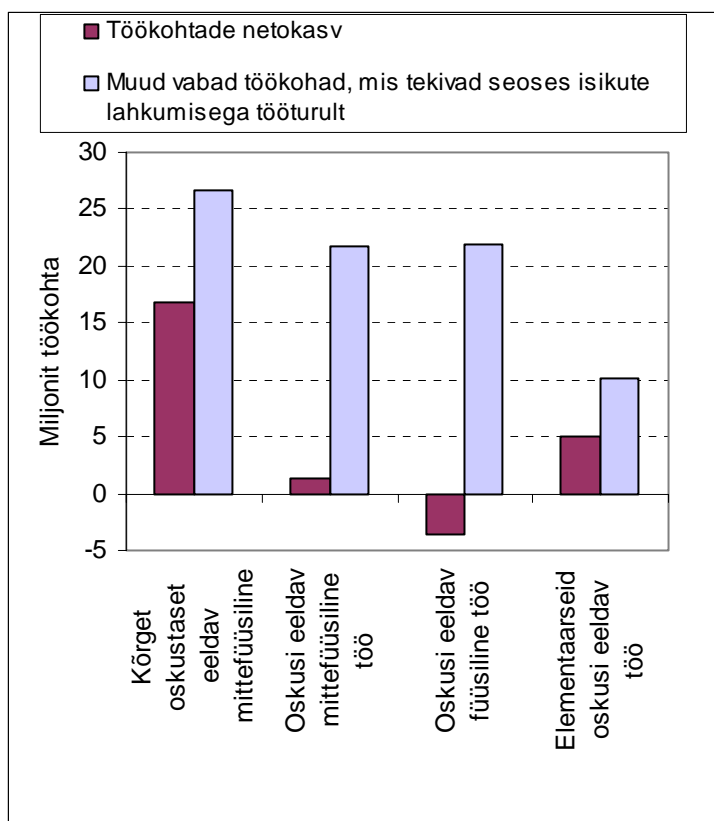

Allikas: Cedefop, 2008

Joonis 3. Eeldatavad tööhõivemäärad aastal 2020 suurte töökategoriate kaupa ja vastavalt haridustasemele, EL 25

Joonis 4. Vabad töökohad ajavahemikul 2006–2020 suurte töökategoriate kaupa, EL 25

Allikas: Cedefop (2008).

3. PROGNOOSIMINE JA ÜHITAMINE: TEGEVUSKAVA „UUTE TÖÖKOHTADE JAOKS UUED OSKUSED”

Kirjeldatud ülesannetega toimetulekuks on tähtis edendada põhjalikuma teabe esitamist selle kohta, milliseid oskusi ja töökohti liit tulevikus vajab, ning hõlbustada ühitamist ja prognoosimist. Sellega asetatakse ELi majanduskasvu ja töökohtade loomise strateogia keskmesse vajadus täiendada ELi elanikkonna oskusi ja tagada oskuste parem ühitamine tööturu vajadustega, et leevendada majanduskriisi vahetatud tööhõivealast ja sotsiaalset mõju ning toetada liidu konkurentsivõimet ja võrdsuse edendamist pikaajalises perspektiivis. Tegevuskava põhineb olemasolevatel eelarvetel ja ELi programmidel ning on jaotatud nelja ossa.

3.1. Tegelemine oskuste mittevastavusega

Regulaarne teavitamine ELis lähemal ajal aset leidvatest tööturu muudatustest, kõikjal ELis saadavalolevatest vabadest töökohtadest ja vajaminevate oskuste prognoosist tuleb kasuks riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi ametiasutustele, ettevõtjatele, tööturu osapooltele, koolitajatele ja üksikisikutele. Töölase ja geograafilise liikuvuse edendamiseks teeb komisjon järgmist.

- Loob 2009. aastal „Euroopa tööturu monitori”, mis pakub perioodilist ajakohastatud teavet Euroopa tööturul valitsevate lühemaajaliste suundumuste kohta. Monitor kogub, analüüsib ja jagab teavet vabade töökohtade ja tööotsijate kohta, kasutades selleks ELi riiklike tööhõiveametite võrgustikku ja edaspidi muidki allikaid, näiteks majandussektoritest, ettevõtetest ja tööhõiveasutustest saadud andmeid;
- Asub 2009. aastal välja töötama standardset mitmekeelset sõnastikku ametite ja oskuste kohta, et parandada vabu töökohti käsitleva teabe kvaliteeti ja läbipaistvust ning sel viisil aidata tööotsijatel vabu töökohti leida;
- Loob 2009. aastal kodanikele mõeldud kasutajasõbraliku ja läbipaistva *on-line* teenuse „*Match and Map*”, mis pakub kvalitatiivset teavet ametikohtade, oskuste, õppimis- ja koolitusvõimaluste kohta üle kogu ELi. Olles EURESi osa ning seotud portaalidega PLOTEUS ja EURAXESS,¹⁵ esitatakse seal kasutaja profiiliga sobiva vaba töökohta selge geograafiline paigutus ELis, tagasiside selle kohta, miks töökoht ja oskused kokku ei sobi ning info õppimisvõimaluste kohta.

3.2. Liidu prognoosimissuutlikkuse suurendamine

Enamik liikmesriike on juba hakanud välja töötama prognoosimisvahendeid¹⁶. Paraku erinevad need algatused suuresti nii ulatuse kui ka meetodika poolest ning nende ühtlustamiseks on vaja ühiseid jõupingutusi. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb rakendada Cedefopi ning Euroopa Elu- ja Töötingimuste Parandamise Fondi ressursse ja kogemusi. Komisjon teeb järgmist:

- Asub regulaarselt ja süstemaatiliselt hindama nõudmist ja pakkumist ELi tööturgudel pikaajalises perspektiivis (kuni aastani 2020), jaotatuna sektorite, ametite, kvalifikatsioonitasemete ja riikide kaupa. Ajakohastatud prognoosid avaldatakse iga kahe aasta tagant, alates aastast 2010, koos *ad hoc* varajaste hoiatustega tööturu tasakaalu võimalike hälvete kohta;
- Parandab ELi meetodilist, analüütilist ja vastastikuse õppimise suutlikkust oskuste ja töökohtade prognoosimise alal. Alates 2009. aastast koondab komisjon programmi PROGRESS ja elukestva õppe programmide raames jõupingutused uute pädevuse hindamise viiside väljatöötamiseks;
- Parandab ELi suutlikkust hinnata mõju, mida avaldab tööhõivele üleminek vähem süsihappegaasi heiteid tekitavale majandusele.

¹⁵ Euroopa tööturuasutuste portaal EURES (<http://eures.europa.eu>) on praegu registreeritud 1,2 miljonit vaba töökohta, üle 300 000 CV ja 17 700 ametlikku töödandjat. Sealt saab ka infot tööalase liikuvuse võimaluste kohta Euroopas. Kogu Euroopa haridusruumi õppimisvõimaluste portaal PLOTEUS (<http://ec.europa.eu/ploteus/>), mida külastatakse aasta jooksul enam kui 800 000 korda. Veebisait „*Researchers in Motion*” EURAXESS, mis sisaldab teadlaste ja teadlaseprofiiliga töötajate jaoks mõeldud töökohtade portaali (<http://ec.europa.eu/euraxess/jobs>); aasta jooksul avaldatakse seal teavet 5000 vaba töökohta kohta.

¹⁶ Riigi tasandi algatustest põhjalikuma ülevaate saamiseks vt komisjoni personali töödokument, punkt 3.

Ettevõtjatel on vajaminevate oskuste hindamisel oluline roll ja nad tuleks kindlasti kaasata nimetatud algatusse. Komisjon teeb järgmist:

- Edendab dialoogi ettevõtjate ning haridus- ja koolitusasutuste vahel, et luua partnerlus mille kaudu rahuldada nõudlus oskuste järele keskpikas perspektiivis; esitab ülevaate selle kohta, millised on tööandjate ootused üliõpilaste ja koolilõpetajate suhtes, kasutades selleks tuleviku-uuringuid, näiteks Euroopa haridusstruktuuride kohandamise uuringut;
- Aitab parandada vajaminevate oskuste prognoosimisega seotud teadmisi, informeeritust ja ettevõtete kaasamist, kasutades selleks ettevõtetes (eriti VKEdes) vajaminevate oskuste väljaselgitamiseks mõeldud tööandjate seiresüsteeme ja kvalitatiivseid uuringuid;
- Toetab äriühingute, koolitajate ja tööhõivespetsialistide foorumeid, et koostöös välja töötada sihipärased koolituskursused ja korraldada igal aastal üritus „Oskuste ja tööhõive alane partnerlus”, kus tunnustatakse kõige uuenduslikumaid partnerlusi oskuste pakkumise ja nõudluse ühitamisel.

Muutustega kohanemise seisukohast on eriti oluline sektori tasand. Komisjon on koostöös ELi institutsioonide, tööturu osapoolte ja ELi ametitega Eurofound ja Cedefop juba välja töötanud sektoriülese prognoosimetoodika, mis võimaldab prognoosida vajaminevaid oskusi sektori lõikes ja annab pildi sektori arengust ning ametikohti ja tööhõivet mõjutavatest teguritest. Komisjon teeb järgmist:

- Esitab peamiste sektorite kohta seal vajaminevate oskuste ja tööturu vajaduste analüüsi. 2009. aasta keskpaigaks on saadaval täielikud andmed 16 sektori kohta, mis hõlmavad 75 % ELi erasektori töökohtadest ja mis annavad selge pildi tööjõu nõudlusest ja selle mõjust ümberkorraldustele;
- Arutab sidusrühmadega – eelkõige sotsiaaldialoogi komiteedega – tööhõive ja oskustega tegelevate sektoriliste nõuandekogude loomise võimalust, et koguda liikmesriikidest ja piirkondadest teavet ja anda sidusrühmadelt ning haridus- ja koolitussüsteemidest saadud teabel põhinevaid juhiseid.

Komisjon moodustab algatuse „Uute töökohtade jaoks uued oskused” toetuseks väikese eksperdirühma, et oleks võimalik ära kasutada liikmesriikide, ettevõtete, tööturu osapoolte, haridus- ja koolitusasutuste, akadeemiliste ringkondade ja rahvusvaheliste institutsioonide kogemusi. Ühe aasta jooksul esitab eksperdirühm tehtud arvamusi ja soovitusi analüüsi, ühise meetoodika ja poliitiliste reageeringute kohta.

3.3. Rahvusvahelise koostöö edendamine

Nii ELi kui ka väljaspool asuvate riikide majandust mõjutavad ülemaailmsed suundumused ja probleemid, mis omakorda avaldavad otsest mõju ELi tööturule; poliitiline dialoog ja kogemuste vahetamine partneritega kogu maailmas võib aidata lahendada praegusi ja tulevaseid probleeme. Kõrghariduse reformimise valdkonnas teeb komisjon juba koostööd 46 Bologna protsessis osaleva riigiga; lisaks sellele on

kavas tõhustada koostööd kolmandate riikidega ja rahvusvaheliste institutsioonidega. Komisjonil on eelkõige kavas teha järgmist:

- Aktiivselt osaleda OECD uues täiskasvanute pädevuste hindamise programmis (*Programme for the Assessment of Adult Competences – PIAAC*) lisaks käimasolevatele programmidele PISA ja AHELO, mis on suunatud üliõpilastele ja kõrghariduse väljunditele. Komisjon teeb OECD-ga koostööd ka oskusvajaduste muutumise kvalitatiivsete uuringute ja oskuste mittevastavust käsitlevate näitajate väljatöötamisel;
- Teeb koostööd Rahvusvahelise Tööorganisatsiooniga (ILO), eeskätt eesmärgiga töötada välja teadmistevahetamise platvorm ja hinnata kliimamuutustega seotud poliitika ülemaailmset mõju oskustele ja töökohtadele;
- Edendab kahepoolseid dialooge kolmandate riikidega, eelkõige Hiina, India, USA ja Kanadaga, eesmärgiga hakata tegema ühiseid uuringuid ja koostööd prognoosimise ja meetodika valdkonnas;
- Arendab Euroopa Koolitusfondi toel poliitilist dialoogi naaberriikidega ning idapartnerluse ja Vahemere piirkonna partneritega; eelkõige on kavas välja töötada kutseharidussektori ja riiklike kutsevalifikatsioonide raamistikud.

3.4. Ühenduse vahendite mobiliseerimine

Majanduse elavdamine oskuste põhjaliku täiendamise kaudu saab teoks üksnes siis, kui kõik liikmesriikide sidusrühmad selle nimel kooskõlastatult tegutsevad, saades tuge ühenduse poliitikasuundadelt, finantsvahenditest ja protsessidest.

- Algatuse „Uute töökohtade jaoks uued oskused” üldise poliitilise raamistiku moodustavad majanduskasvu ja töökohtade loomise strateegia ja vastastikuse õppimise programmid, mis on hõlmatud avatud koordineerimismeetodiga. Komisjoni koostatud majanduse taastamise kavas rõhutatakse, et suuremat rõhku tuleb asetada turvalise paindlikkuse poliitikale, keskendudes aktiveerimismeetmetele, ümberõppele ja oskuste täiendamisele, sest see on tööhõive ja tööturule naasmise edendamise seisukohast kriitilise tähtsusega.
- Ajakohastatud strateegiline koostööraamistik hariduse ja koolituse valdkonnas võib stimuleerida uuenduslikke partnerlusviise haridus- ja koolitusasutuste ning ühiskonna ja majanduse sidusrühmade vahel, et suurendada süsteemide paindlikkust ja nõudlusele vastavust. Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku rakendamine peaks suurendama kvalifikatsioonide läbipaistvust ja parandama täiendõppe kättesaadavust. Kutsehariduse ja -koolituse alast Euroopa koostööd käsitlevasse Kopenhaageni protsessi lisatakse uue prioriteedina vajadus parandada sidet tööturuga;
- Nn „viies vabadus” – teadmiste vaba liikumine –, mille kohase üleskutse esitas Euroopa Ülemkogu 2008. aasta kevadel, toetab algatuse „Uute töökohtade jaoks uued oskused” rakendamist. See hõlbustab teadmiste ja oskustega töötajate piiriülest ja sektoriülest liikuvust ning aitab sel viisil kaasa nõudluse ja pakkumise ühitamisele kõrgemat oskustaset eeldavate ametikohtade puhul.

- Algatus „Uute töökohtade jaoks uued oskused” kuulub kindlalt Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) vastutusalasse. Mitu liikmesriiki on juba määranud oma 2007–2013 ESF programmides prioriteediks selliste tegevussuundade ja teenuste väljatöötamise, mis aitaksid lahendada oskuste ja tööturu vajaduste mittevastavuse probleemi, sealhulgas meetmed, millega parandada soolist tasakaalu ja haridusalaste valikute juhtimist. Komisjon annab liikmesriikidele poliitilised juhised, kuidas ESF rahalisi vahendeid optimaalselt kasutada;
- Ka Euroopa Regionaalarengu Fond võib oskuste arendamisele ja prognoosimisele kaasa aidata tehnoloogia-alaste prognooside, innovatsiooni, teadusuuringute ja sideinfrastruktuuri edendamise kaudu, samuti haridus- ja koolitusasutuste vahelise piiriülese koostöö toetamise kaudu;
- Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond investeerib innovatsiooni, uutesse tehnoloogiatesse, teadus- ja arendustegevusse ning toetab põllumajanduses ja metsanduses töötavate isikute, toidukäitlejate ning kogu maaelanikkonna oskuste täiendamist koolitus-, teavitus- ja teadmiste levitamise kampaaniate kaudu.
- Komisjoni ettepanek muuta Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fondi käsitlevat määrust võimaldab paremini toetada oskuste täiendamisega seotud tegevust.
- Euroopa Kolmandate Riikide Kodanike Integreerimise Fond võib täiendada ESF tegevust ja samuti kaasa aidata, parandades sisserändajate oskusi, eelkõige toetades reisieelseid ettevalmistusmeetmeid (näiteks kutse- ja keeleõpe) päritoluriigis ning keelekursustel osalemist elukohaliikmesriigis.

Euroopa sotsiaaldialoog on peamine vahend, mille kaudu saab mobiliseerida tööturu osapooli hariduse ja elukestva õppe kaudu investeerima õigetes oskustes. Komisjon kutsub tööturu osapooli üles töötama välja ühiseid algatusi, mille abil edendada prognoosimist ja oskuste täiendamist ning mis toetaksid lähiperspektiivi ümberkorraldusi.

Oskuste täiendamine on Euroopa tuleviku seisukohast kriitilise tähtsusega; sama oluline on, eriti praegu, viia oskused paremasse vastavusse tööturu vajadustega. Algatus „Uute töökohtade jaoks uued oskused” rõhutab, et on vaja nii senisest tõhusamat haridus- ja koolituspoliitikat kui ka tööturgude ajakohastamist turvalise paindlikkuse põhimõtete rakendamise kaudu. Algatuses on keskendutud kooskõlastatud tegevusele, mille eesmärk on tulevikus vajaminevate oskuste ja tulevaste tööturu vajaduste kompleksne hindamine koostöös liikmesriikide, ettevõtjate ja muude sidusrühmadega. Selle algatusega tahetakse toetada majanduse elavdamist ning majanduskasvu ja tööhõive strateegiat, leevendada praeguse majanduskriisi mõju töökohtadele ja oskustele ning parandada tööalast konkurentsivõimet ja võrdsete võimaluste kättesaadavust pikas perspektiivis. Komisjon hindab regulaarselt ja koostöös liikmesriikidega võetud meetmete tõhusust; esimene aruanne esitatakse 2010. aastal.